

Recenzie – Book Review

Gheorghe Mândrescu, *Patrimoniul Sfânt*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca 2020, 618 p. + ilustrații color și alb-negru

Volumul „*Patrimoniul Sfânt*” al Doctorului în Istoria Artei, Gheorghe Mândrescu, are o dedicație de suflet omenos, de erudit universitar și 600 de pagini de trăiri, jurnale, istorie, cercetare și colaborare sârguincioasă și perseverentă a Artei Europene, preponderent despre patrimoniul din Ardeal. Fiind istoric și critic de artă, și-a intitulat volumul „*Patrimoniul Sfânt*” în urma cercetărilor istorice și arhitecturale publicate în „*Biserici de lemn din Țara Năsăudului și Ținutul Bistriței*” moșteniri de credință, și a altor articole despre monumente religioase românești din Ardeal.

În cele 600 de pagini, editate la Presa Universitară Clujeană în 2020, sunt și 50 de pagini de jurnal, trăirile sale, cuprinse în Capitolul „*Gânduri în întuneric*”. Gândurile-s lucide despre starea societății românești ce supraviețuia în negura glacială, amenințătoare a Securității ordonată de dictator, *marele conducător iubit*. Paginile de jurnal cuprind anii cei mai negri ai dictaturii, între

1985 și 1989, anii celor 3F – frig, foame, frică – ani, care pur și simplu, au alienat societatea românească. Autorul Gheorghe Mândrescu era cercetător la Muzeul Național de Artă din Cluj-Napoca, o platformă academică pe care trăia, vedea, raționaliza clar, tridimensional, degradarea societății, decăderea învățământului universitar, izolarea și închistarea cadrelor universitare, mediul în care viețuia și îl trăgea de mână: „*Gigi ai grijă ce spui, căci trebuie să crești doi copii*”. Nu mă mai aflam în acești ani în România, eram departe în Canada, dar am citit cu mult interes însemnările din jurnal, fiindcă am aflat multe necunoscute mie și felul cum le descrie un conferențiar universitar clujean.

Înainte de a pleca din Țară, am fost medic la Bistrița un deceniu, am cunoscut o altă lume veche românească în mijlocul căreia a fost implantată, așezată o colonie saxonă de către regii Ungariei. Colonii erau valoni, flamanzi, luxemburghezi, bavarezi

ce au venit cu mari care, cu multe animale și tot felul de unelte ale unei munci așezate, în urmă cu peste șapte secole. Saxonii colonizați, cunoscuți ca sași în Ardeal, au trăit și muncit în felul și tradițiile lor, păstrându-și limba și religia, dar separați de băștinași până târziu, după Primul Război Mondial, iar după al Doilea Război Mondial a început marele lor exod, ordonat de Hitler, și apoi cumplita lor risipire, lăsând în urmă un patrimoniu medieval de sute de ani, unic în Ardeal. Acest patrimoniu a fost studiat și cercetat de istoricul și criticul de artă, Gheorghe Mândrescu, și o sinteză a publicat-o și în capitolul „Patrimoniul moștenit, exemplul Bistriței”. Cunoscând orașul și soarta sașilor ce s-au risipit, dar ne-au lăsat un patrimoniu deosebit de valoros, am citit cu interes capitolul, care începe cu data plecării ultimului grup de sași din zona Bistriței, din fața ofensivei Armatei Roșii de nestăvilit. Ironia sortii; coloniștii saxoni au venit în urmă cu peste șapte secole cu care pline de unelte, cu promisiuni de viață autonomă pe pământul regelui și pleacă acum, în plin război mondial, tot cu carele lor de muncă, încărcate cu provizii și speranțe în propaganda hitleristă, care le promitea întoarcerea la sfârșitul războiului, când sperau să câștige. Cumplita tragedie a etnicilor germani începe datorită ordinului Cancelariei Reich-ului, semnat de Heinrich Himmler, de a se retrage odată cu Armata Germană, ce nu mai putea face față contraofensivei. La ordinul și propaganda de la Berlin au plecat în exod, cu carele lor 14.000.000 (patrusprezece milioane) de oameni harnici, civili, începând cu vechii coloniști de pe Volga până în Sudeți. Două milioane dintre ei nu au supraviețuit acestui refugiu ordonat, un adevărat genocid, tăi-nuit, ce a atins apogeul la bombardamentele Dresdei.

Astăzi, la Bistrița, din înfloritoare așezare săsească din epoca breslelor, a mai rămas numai mărețul lor patrimoniu medieval, ce are ca emblemă cel mai înalt turn de piatră din Ardeal, cel al Bisericii Evanghelice. Gheorghe Mândrescu a sistematizat istoric, cum coloniștii sași au introdus, de-a lungul secolelor, specificul romantic, gotic, renascentist, baroc în patrimoniul lor dând cetății lor coloratură arhitectonică unică, de durată și atrăgătoare. În centru, în mijlocul cetății, în Piața Mare este așezată Biserica Evanghelică ridicată în secolul XVI cu turnul ei de piatră înalt de 75 metri. În una din laturile Pieței Mari se află complexul de treisprezece case, cu acoperișuri înalte și cu arcade la parter, cunoscut sub denumirea, „Sugăletele” un giuvaier al evului mediu, unic în Ardeal, ce a fost centrul comercial al cetății la drumul larg, principala cale ce făcea legătura între Moldova și Transilvania, cale în care dădeau ulițe înguste, pasașe cu arcade, din ambele sensuri ale cetății, vreo douăzeci, o sistematizare medievală, ce dă și astăzi un farmec din vechime urbei. Toate acestea sunt mărturia unei comunități organizate, întreprinzătoare, harnice și cu folos obștesc, peste care a căzut năpasta ocupației sovietice. Gheorghe Mândrescu ne dezvăluie cu date precise această circumstanță nefastă, care a fost începutul sfârșitului unei societăți autonome, dezvoltate, care din nefericire, a căzut în mrejele propagandei hitleriste și apoi în capcana tiranică a comunismului rusesc de ocupație, continuat de marionetele lor din România, până la treptata spulberare totală a etnicilor germani din țară.

Din nou, și în această situație, istoricul Gheorghe Mândrescu dă exemplul Bistriței, unde Armata Roșie a ocupat orașul fără lupte, și din ordine superioare a preluat

puterea și administrația orașului, printr-un Consiliu Politic Județean; cozi de topor și parveniți, pe toate drumurile lumii. Din ordinul Consiliului Politic s-a înființat „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice” Clar ! Și prin această administrație și supraveghere Armata Roșie și-a ales, în ordinea gradelor, captura de război de la niște inamici virtuali. După război, pentru sașii plecați în exod, începe marea tragedie a întoarcerii în România, supusă Moscovei, unde casele lor au fost golite de bunurile lor și ocupate de străini. Sosiți, cu vai și amar în țară, au aflat că și-au pierdut cetățenia, iar printr-un decret de stat imobilele, proprietățile lor au fost naționalizate. Fără cetățenie, fără proprietăți, au ajuns lucrători cu ziua pe unde apucau, pentru supraviețuire. Pe pagini întregi, Gheorghe Mândrescu ilustrează cum sașii care s-au întors în țară au suferit nedreptăți de la armata de ocupație, de la Consiliul Politic, care ulterior le-a oferit *un statut de modus vivendi* - un mod de existență de suportare mutuală între nedreptatea puterii și doleanțele legitime ale sașilor. După moartea lui Stalin, sașilor li s-a restituit proprietățile degradate și ocupate. Din 1961, sașii încep să-și ceară plecarea definitivă din România, ce era captivă și supusă în Lagărului Comunist, cu greu puțini reușeau. Însă, după stabilirea relațiilor diplomatice cu Republica Federală Germană a început emigrarea etnicilor germani în masă. Guvernul Ceaușescu le-a aprobat plecarea după lichidarea proprietăților din țară și plata integrală a studiilor și a altor cheltuieli. Astfel, România Socialistă a pierdut cea mai valoroasă, așezată, ordonată și laborioasă etnie. Astăzi în Bistrița, așezare, cetate și oraș sășesc, mai viețuiesc aproximativ vreo 250 de persoane în vârstă.

Gheorghe Mândrescu, este absolvent al Facultății de Istorie și Filosofie a Universității Babeș-Bolyai, pe vremea când Istoria Românilor era la discreția unuia dintre cei mai oribili satrapi moscoviți, ce au dictat, falsificat și torsionat viața social culturală a României în mod stalinist: Mihail Roller. Evreu din Buhuși, studii medii la Bacău continuate cu *studii istorice* despre Marx, Engels, Lenin, Stalin la Moscova, de unde a fost trimis direct la București profesor, șef al catedrei de Istoria României, pe care în șapte ani a demolat-o cumplit, ridicând pe ruine o istorie denaturată, artificială, fictivă cu iz gros de comunist de Kremlin. Nu a trecut mult și a fost uns academician și peste noapte a devenit vicepreședintele Academiei RPR, continuând deformarea istoriei naționale și urzind dialectic, cu alți tovarăși din Olimpul Comunist Român, ca Academia să-și piardă statutul autonom și toate libertățile pe care le avea din 1879 ce stipula independența absolută față de stat. Au reușit, printr-un decret aprobat de *Marea Adunătură Antinațională*, ceea ce a dat dictaturii mână liberă să rescrie istoria, să modifice cultura și societatea românească după Directivele KGB scrise de Beria după ordinele lui Stalin. În Capitolul, „Mihail Roller, spiritul rău al istoriografiei în primul deceniu de comunism impus României” autorul face o descriere amănunțită, corect istorică a aceluia deceniu și următoarele, până la 21 decembrie 1989.

Sunt din aceeași generație cu autorul, și dânsul și eu în liceu, care nu mai era liceu după Reforma Învățământului, am învățat istoria noastră după manualul „Istoria RPR” redactat de Mihail Roller. Atunci nu mă interesa istoria, dar știu că învățam și „Istoria URSS” tot un an de zile, dar dintr-un manual mai gros decât „Istoria RPR”. Citind acest

capitol, mi-a revenit în minte toți acei ani trăiți în Timișoara; anii cartelelor de alimente și îmbrăcăminte, deportarea șvabilor, anii arestărilor și pușcăriilor, învățământul mediu de zece clase, pe pătrare, după manuale rusești, paralel cu Facultățile Muncitorești din care, după doi ani, puteau urma învățământul universitar, învățământul seral și fără frecvență, adevărate bande rulante ce trebuia să înlocuiască cadrele bine pregătite, date afară sau la pușcărie. La toate facultățile, la admitere se dădea și proba de Limba Rusă iar în facultate te omora cu Materialismul Dialectic și Socialismul Științific, învățământ politic, munci patriotice și Apărare ALA. La sfârșit, la absolvire, partidul îți spunea că te-a făcut doctor sau inginer și te repartiza unde îți venea rândul în ordinea mediilor sau avea pile. ...

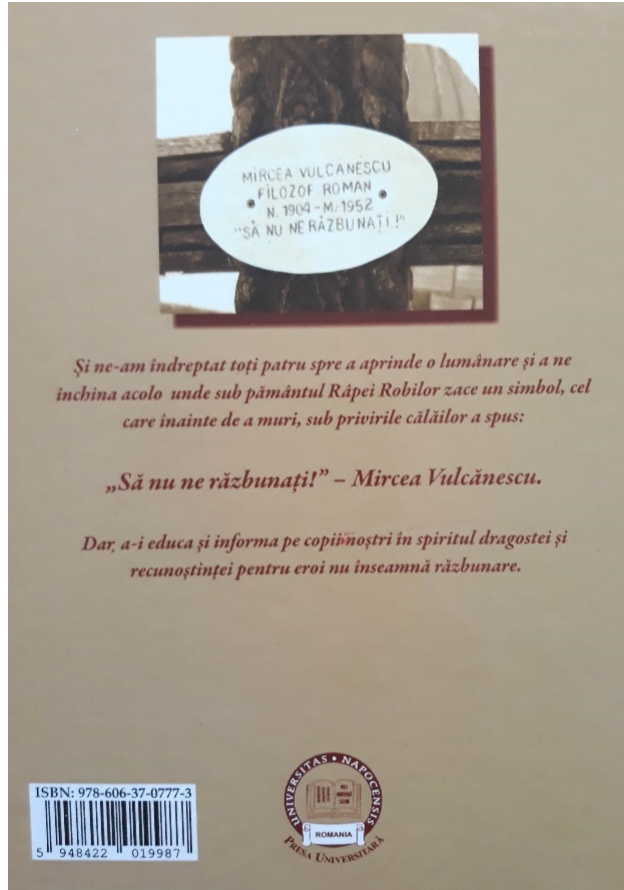
Gheorghe Mândrescu este conferențiar universitar, la catedra de Istoria Artei de la Universitatea din Cluj din 2003 și în prezent, într-un capitol din volum, se întreaba „Ce facem cu bisericile de lemn?”. Cum la începutul începutului am fost medic în Maramureș de care m-am atașat cu drag, admirând maramureșenii viguroși, energici cu firi aspre date de viața lor severă de-a lungul secolelor și a stăpânilor haini. În Maramureș, pe Mara și Iza am văzut prima dată bisericile de lemn, micuțe cu turlă înalte și am aflat, că creștinismul s-a născut pe lemn, pe crucea răstignirii lui Cristos. Mare cugetare, creștinească deducție ce o păstrez în memorie la fel și bisericile lor de lemn, cunoscute în artă și arhitectură drept goticul maramureșean. Motiv pentru care m-a interesat întrebarea unui specialist în istoria artei, care a făcut cercetări, cu grupa lui de studenți, la bisericile de lemn din Județul Bistrița Năsăud.

Este nemulțumit, intrigat văzând cum acest străvechi patrimoniu creștin este neglijat atât de preoții comunali cât și de guvernanți. Trăiește, pe baza celor văzute și cercetate, cu îngrijorarea că va dispărea truda și rodul unei lumii trecute pe aceste meleaguri, simte dezastrul ce vine și se răspândește. Speranțe are puține, de la unii preoți ce îngrijesc relicvele credinței, de la restauratori și Comisia Monumentelor Istorice și pentru un moment de la ministrul culturii și cultelor, Teodor Paleologu, care într-un interviu despre starea patrimoniului național, a dat de înțeles că este catastrofală și a venit cu un plan bine gândit de salvare a ceea ce se mai poate salva, restaura, păstra și prezenta generațiilor viitoare. A fost un moment, momentul unei stele căzătoare, ministrul a fost schimbat...

Eu am rămas îndrăgostit spiritual de bisericile de lemn ale maramureșenilor, și-n fiecare an, de când vin în România, merg să le văd, să le ating lemnul, mă rog și aprind o lumânare. Sub ochii mei a apărut întreg complexul arhitectural maramureșean de la Mănăstirea Bârsana pe Iza și cel din Perii Săpânței pe Tisa, cu o turlă înaltă ce se vede peste nedreptul hotar, maramureșenilor înstrăinați. Bisericile de lemn de pe Mara sunt bine îngrijite după 1989; maramureșeanul sfințește locul din vechime. Dar cea mai impresionantă, dintre toate bisericile de lemn din lume, veche din 1766, înaltă de 72 de metri, de la talpă la cruce, turnul singur având 54 de metri este cea din Surdești-Maramureș și face parte din Patrimoniul Monumentelor UNESCO. Dacă UNESCO a luat-o în seamă și tineretul român trebuie să o cunoască, admire și să o păstreze. Din această admirație și curiozitate am vizitat bisericile

de lemn din Norvegia – Lilehammer, Borgund, Heddal – bijuterii norvegiene de lemn – stavkirken – păstrate și îngrijite cu sfințenie, prezentate amplu peregrinilor cu pliante, cărți, miniaturi de lemn. Comparând starea bisericilor de lemn din Norvegia cu delăsarea și indolența de la noi, descrisă de autor te apucă o indignare strigătoare la cer, pentru că guvernanții de astăzi sunt surzi, dezinteresați și parveniți, iar opusul lui Teodor Paleologul a fost unul la turism, Dan Matei Agaton, ce a adus palmieri pe litoral și susținea la televiziune: „Dracula trebuie folosit obligatoriu”, atât a înțeles ministrul cu creier de struț.

Volumul „Patrimoniu Sfânt” este o carte scrisă bine, de un profesionist cu multă experiență, ușor accesibilă oricăror cititori interesați de adevărata istorie a patrimoniului românesc sub comunism și nesfârșita tranziție post decembristă, o recomand. Îi mulțumesc autorului pentru volum, îi împărtășesc ideile despre starea patrimoniului, atât cât mă pricep și îmfierez ignoranța și nepăsarea guvernaților de azi, apreciind civismul celor ce, din proprie simțire, îl îngrijesc și păstrează.

Închei, permițând-mi să-i spun autorului, că în decembrie 1989, la Timișoara a fost o revoluție adevărată, conform definiției din DEX, dar autorul, istoric licențiat, știe că nu toate revoluțiile reușesc și la București, comuniștii au frânt-o și pe aceasta.

**CORNELIU FLOREA
(DUMITRU PĂDEANU)**
Casa cu Flori - Bistrița

